

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk i årskurserna 4-6 vid Kvarnbergsskolan i Karlstads kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om skolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför under 2015 en kvalitetsgranskning av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk i årskurserna 4-6. Granskningen av undervisningen vid Kvarnbergsskolan i Karlstads kommun ingår i detta projekt.

Kvarnbergsskolan besöktes den 15 – 17 september 2015. Ansvariga inspektörer har varit Mirzet Tursunovic och Monica Axelsson. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk genomförs i 35 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet, redovisas de samlade resultaten. För de skolor som ingått i granskningen ger detta en referensram och möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor.

Bakgrundsuppgifter om Kvarnbergsskolan

Kvarnbergsskolan är en kommunal grundskola, centralt belägen i Karlstad. Utbildningen vid skolenheten omfattar förskoleklass och årskurserna 1-6 samt två fritidshem.

Enligt Skolverket fanns det läsåret 2014/2015, per den 15 oktober, sammanlagt 194 elever inskrivna vid skolenheten. Rektorn uppger att det vid gransknings-tillfället finns 86 elever i årskurserna 4-6 fördelade på två klasser i årskurs 6 och en klass vardera i årskurs 4 och 5.

Sammanlagt fyra lärare, samtliga behöriga i ämnet, undervisar i svenska i årskurserna 4-6. Vid tillfället för granskningen undervisar samtliga lärare i svenska som andra språk i de aktuella årskurserna. Verksamheten vid skolan är organiserad i två avdelningar och lärarna är organiserade i arbetslag med ar-

betslagsmöten varje vecka. Därutöver träffas lärarna ämnesvis i olika ämneskonferenser, med varierande omfattning över tid. Skolan har ingen egen läs- och skrivutvecklare för ämnet svenska men det finns sådan kompetens i kommunen som skolan har tillgång till. Vid skolenheten finns däremot en förstelärare med inriktning på ämnet svenska.

Vid skolenheten pågår ett arbete som leds av försteläraren som handlar om att ta fram Kvarnbergsskolans läs- och skrivplan, vilken ska gälla från förskoleklass till årskurs 6. Enligt intervjuer med lärare och rektorn har skolans lärare i svenska under senare år deltagit i flera insatser för kompetensutveckling gällande läs- och skrivundervisning. Lärarna har bland annat deltagit i den så kallade CSL-dagen som anordnas vid Centrum för språk och litteraturredaktik vid Karlstads universitet, en konferens med didaktisk inriktning riktad mot lärarstudier och lärare på alla stadier.

Vid nationella provet läsåret 2013/2014 för årskurs 3 i ämnet svenska nådde en något lägre andel av Kvarnbergsskolans elever kravnivåerna i de delprov som gäller skriva faktatext och enskilt textsamtal jämfört med snittet för riket som helhet (inom parentes i tabell nedan). När det gäller övriga delprov nådde Kvarnbergsskolans elever i årskurs 3 bättre resultat vid motsvarande jämförelse.

Läsa berättande text (%)	Läsa faktatext (%)	Enskild högläsning (%)	Enskilt textsamtal (%)	Skriva berättande text (%)	Skriva faktatext (%)
100 (94)	100 (92)	94 (94)	94 (98)	94 (90)	78 (85)

Vid nationella provet i svenska för årskurs 6¹ läsåret 2013/2014, låg det genomsnittliga provbetyget för momenten läsförståelse och skriftlig förmåga över snittet för både riket som helhet och hemkommunen. Av betygsstatistiken för årskurs 6 – läsåret 2013/2014 – framgår att den genomsnittliga betygspoängen för ämnet svenska vid Kvarnbergsskolan var högre (15,2) än motsvarande uppgift för kommunen (13,9) respektive riket (13,5).

Resultat

1. Görs syfte och mål med valt textinnehåll och arbetssätt tydligt för eleverna?

Här undersöks om läraren tar reda på elevernas behov, intresse, bakgrund och erfarenheter. Vidare om läraren motiverar eleverna, så att de förstår varför de ska arbeta

¹ Ett delprov berör läsning och ett berör skrivning.

med den aktuella texten eller skrivövningen. Här granskas också om läraren tydliggör för eleverna vad de ska lära sig och hur de ska arbeta för att nå målen.

Enligt skollagen ska hänsyn tas till elevers olika behov i utbildningen.² Alla barn ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.³ Enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 11) ska läraren ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.⁴

Skolverket betonar att lärandet stimuleras och underlättas av att innehållet i texterna engagerar och kopplar till elevernas erfarenheter.⁵

Forskning visar att om läraren formulerar tydliga mål på kort och lång sikt som eleverna förstår och accepterar så ökar elevernas lärande.⁶

Alla intervjuade elever vid Kvarnbergsskolan uppger att det är viktigt att kunna läsa och skriva. Ett flertal skäl anges till detta; "att kunna använda språket på olika sätt", "för att kunna få jobb" och praktisk nytta för fortsatt skolgång. Men eleverna berättar också att arbetsuppgifterna relaterade till läs- och skrivövningar i ämnet svenska inte alltid upplevs som intressanta. Det dominerande svaret från eleverna är att "det beror på vad man gör", vissa arbetsuppgifter är intressanta medan andra inte är det. Vissa elever föredrar läs- medan andra föredrar skrivuppgifter.

Enligt eleverna är det läraren som bestämmer arbetsuppgifterna, ramen och inriktningen, till exempel att eleverna ska arbeta med insändare eller berättelse. Eleverna kan sedan påverka genom att bestämma vad insändaren eller berättelsen ska handla om. Även lärarna berättar att de bestämmer form (exempelvis berättelse, faktatext eller insändare) och att eleverna kan välja visst innehåll inom ramen för den av läraren bestämda formen. Det gäller, enligt lärarna, att bygga på elevernas intresse, fånga det och att förklara för eleverna varför de är i skolan. Lärarna upplever att eleverna brukar vara mer intresserade av och motiverade inför arbetsuppgifter som är mer verklighetsanknutna och där det finns ett elevengagemang. Enligt lärarna är det överlag lättare att motivera eleverna inför skrivuppgifter och att det i läsundervisningen handlar mer om att försöka välja texter som ligger nära elevernas intressen.

² 1 kap. 4 § andra stycket skollagen.

³ 3 kap. 3 § skollagen.

⁴ Lgr 11, avsnitt 2.2.

⁵ Skolverket (2010). *Texters, textuppgifters och undervisningens betydelse för elevers läsförståelse. Fördjupad analys av PIRLS 2006*. Skolverkets aktuella analyser. Stockholm: Fritzes. Skolverket (2012). *PIRLS 2011. Rapport 381*.

⁶ Håkansson, J.; Sundberg D. Utmärkt undervisning – Framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning.

Under elevintervjuerna framgår att det är ganska otydligt för eleverna varför de ska arbeta med de olika arbetsuppgifterna på lektionerna i svenska och vilka förmågor de därigenom ska utveckla. Eleverna refererar till lärarna som enligt eleverna sagt att det är bestämmelserna i läroplanen som anger vad man ska arbeta med i varje enskilt ämne. Enligt eleverna förekommer det, dock bara inför ett större arbete, att lärarna pratar med eleverna om vad och varför de ska lära sig detta och då görs det kopplingar till skrivningar i läroplanen. Om en av lärarna säger eleverna att läraren brukar gå igenom vad eleverna ska göra och förstå. Kvarnbergsskolans elever svarar i granskningens enkät⁷ att det antingen *"stämmer helt och hållet"* eller *"stämmer ganska bra"* på frågan om *"min lärare i svenska brukar förklara vad vi ska lära oss"*.

Lektionsobservationer visar att det vanligaste lektionsupplägget är att alla elever förväntas göra samma arbetsuppgifter och inom ramen för detta kan eleverna ibland bestämma hur en arbetsuppgift ska utföras. Till exempel gäller detta för en observerad lektion där eleverna ska skriva insändare. Under en annan observerad lektion, med inriktning mot läsförståelse, har läraren valt olika texter till eleverna utifrån, enligt läraren, de intresseområden som de själva valt. Samtidigt visar lektionsobservationer att inte alla arbetsuppgifter fångar elevernas intresse och motivation. I en klass blir det tydligt att eleverna förväntas använda arbetssätt som de inte är förtrogna med sedan tidigare. Klassens lärare, som är ny för eleverna, säger sig ha fått bristfällig information om eleverna i samband med att hon tog över undervisningen.

Observerade lektioner har någon form av inledning som i viss mån sätter in lektionen i ett sammanhang. På en lektion, där eleverna ska skriva insändare, kopplar läraren uppgiften till medier som eleverna tidigare arbetat med. Inramningen på en annan lektion består i att läraren berättar om en egen upplevelse och eleverna får i uppgift att skriva en text med alla de delar som ska finnas med i en berättelse. Däremot görs det inte tydligt för eleverna vad de ska lära sig; syfte och mål med undervisningen. I vissa klassrum finns mål/förmågor, centralt innehåll och även kunskapskrav uppsatta på väggen men dessa berörs inte under de observerade lektionerna. Lärarna refererar ofta i intervjuer till en IT-plattform som skolan använder sig av, där det ska finnas lektionsplaneringar och deras anknytning till centralt innehåll och kunskapskrav.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarna vid Kvarnbergsskolan i ganska låg grad gör syfte och mål med valt textinnehåll och arbetssätt tydligt för eleverna.

⁷ Cirka 2 300 elever vid 35 skolor som ingår i granskningen besvarade enkäten. Antalet elever vid Kvarnbergsskolan som besvarade enkätens olika frågor varierade mellan 84 och 86 elever.

Granskningen visar att lärarna förklarar för eleverna vad de ska göra och oftast vad de ska träna på. Däremot görs mål och syfte mer sällan tydligt för eleverna. Detta är något som begränsar elevernas möjligheter att förstå sambandet mellan arbetsuppgifter och de förmågor som ska utvecklas. Granskningen visar dock att lärarna försöker skapa motivation inför olika arbetsuppgifter, bland annat genom att ge möjlighet för eleverna att anknyta till sina intressen och erfarenheter.

2. Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?

2.1 Får eleverna lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna?

Här undersöks om eleverna får lära sig att läsa och förstå olika typer av texter, använda olika angreppssätt utifrån vilket syfte de läser en text, reflektera över texter, urskilja budskap i texter samt sätta texter i relation till tidigare erfarenheter och kunskaper.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att förstå det de läser.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsökande individer och medborgare.⁸

Enligt kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften.

Forskning visar att det är betydelsefullt att eleverna får stöd genom samtal om texternas innehåll för att kunna utveckla läs- och skrivstrategier.⁹

Olika texter

Intervjuer med lärarna och eleverna samt enkätresultaten visar att eleverna på lektionerna i svenska läser olika texter; skönlitteratur såsom berättelser och dikter, argumenterande texter och faktatexter, tidningsartiklar samt insändare. Det finns elever som önskar "mer tid att läsa" eftersom de tycker att det periodvis

⁸ 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen.

⁹ Skolverket "Nya språket lyfter" kapitel "Vad säger forskning" sid 15.

blir mer skrivuppgifter. Vid såväl elevintervjuerna som vid lärarintervjun framkommer att lärarna förklarar vad som är typiskt för olika typer av texter som eleverna läser, både vad gäller innehåll och form.

Vissa av de observerade lektionerna innehåller arbetsmoment relaterade till läsning och bearbetning av olika texttyper (enskilt, i par och i mindre grupper), då lärarna förklarar den aktuella textens uppbyggnad och struktur. Under de genomförda intervjuerna framkommer att samma slags texter (t.ex. om uppfinningar) som bearbetas på lektionerna i svenska också används inom andra ämnen (ämnet teknik, i det här fallet).

Enligt rektorn diskuterar arbetslaget för hela mellanstadiet materialinköp och en lärare får i uppdrag att införskaffa det som man kommit överens om i arbetslaget. Under intervjuer framkommer att skolans bibliotek inte används i någon större utsträckning i undervisningssammanhang och att eleverna sällan går dit. Vissa av de intervjuade eleverna känner inte ens till var skolbiblioteket är placerat. Å andra sidan berättar både eleverna och lärarna att lärarna brukar beställa boklådor från stadens bibliotek med nyutkomna skönlitterära böcker. Eleverna har fått vara delaktiga vid valet av böckerna.

Lässtrategier

Eleverna uppger i intervjuerna att innan de börjar läsa en text förbereder lärarna dem på olika sätt. Till exempel genom att läsa en snarlik text, gå igenom ord och begrepp i den aktuella texten samt skriva upp dem på tavlan. Vidare berättar eleverna att de brukar arbeta med tankekartor som, enligt eleverna, hjälper dem att fundera över vad det är som de vill få reda på under sin läsning av en text. Eleverna uppger dessutom att lärarna brukar uppmana dem till att hjälpa varandra med svåra ord när de läser en ny text.

Eleverna i en intervjugrupp berättar att skolan en kort tid före Skolinspektionens besök köpt in ett läromedel, som också används vid ett par observerade lektioner. Eleverna fick därigenom använda olika frågor till texten innan, under och efter läsningen. Läromedlet har således använts under så pass kort tid att eleverna vid intervjutillfället hade svårt att ha en uppfattning huruvida det hjälper dem i deras läsning på lektionerna i svenska.

I intervjuer med eleverna framkommer vidare att de har lärt sig att läsa olika texter på olika sätt beroende på vad syftet med läsningen är och vad för slags texter det handlar om. Begrepp för olika sätt att läsa, som exempelvis närläsning, skumläsning, översiktsläsning och djupläsning, är också bekanta för en del elever som Skolinspektionen intervjuat. Vissa elever nämner flera lässtrategier¹⁰. Dessa strategier, illustrerade med passande bilder, finns också uppsatta i

¹⁰ Dessa strategier har utgångspunkt i konceptet "Läsande klass". Se www.enlasandeklass.se. Strategin "detektiven" handlar om att reda ut oklarheter, nya ord och uttryck. "Spågumman" handlar om att kunna förutspå och ställa hypoteser om texten med hjälp av exempelvis bildtexter och rubriker. "Cowboyn" handlar om

ett klassrum. Eleverna menar att läraren brukar bestämma vilken lässtrategi som bäst passar för en viss text.

Resultaten från enkätundersökningen visar att eleverna när de läst en text får bearbeta texten på olika sätt. De vanligaste sätten är att *"prata om texten i klassen"*, *"skriva svar på frågor om texten"* och *"prata om texten i mindre grupper eller två och två"*.

Under de observerade lektionerna varierar det huruvida eleverna får möjlighet att tillsammans med läraren samtala om den lästa texten i syfte att fördjupa förståelsen. Under en lektion inleder läraren ett textsamtal med att låta eleverna gissa vad texten handlar om utifrån rubrik och bild. Sedan läses texten högt i en så kallad stafettläsning. Därefter leder läraren ett gemensamt samtal utifrån frågor som fångar elevernas förståelse för texten, *"på raderna, mellan raderna och bortom raderna"*. Läraren avslutar med att anknyta till de inledande diskussionerna samt berätta: *"Så här brukar jag göra när jag tar en ny bok i biblioteket."*

Under en annan lektion får eleverna läsa en text (olika för varje elev) med hjälp av ett antal lässtrategier (frågor till texten). Läraren går runt och samtalar med eleverna. Eleverna ska skriva ned stödord och reflektioner som läraren ska samla in för att få en bild av hur de använde strategierna. Läraren avser att återkoppla till eleverna vid nästa lektion. Det framgår under lektionsobservationen att det var oklart för en del elever hur strategierna skulle användas. Detta framgick också under lärarens sammanfattande lektionsavslutning.

Under ytterligare en läslektion ska eleverna träna på att återberätta och sammanfatta texter för varandra med hjälp av stödord. Det framkommer under lektionen och i samtal med läraren efteråt att eleverna är ovana vid detta arbetssätt. Läraren är, som tidigare i rapporten konstaterats, ny för eleverna och tycker det är svårt att träffa rätt i metodvalet eftersom läraren bara fått bristfällig dokumentation av elevernas tidigare arbete och förkunskaper.

I intervjun med lärarna framkommer att lärarna tillsammans pratat mycket om lässtrategier men gör olika. Man använder olika medel som alla går ut på att lära eleverna att använda lässtrategier för att förstå den text som ska läsas. Någon lärare betonar vikten av att man som lärare modellerar och leder samtal. I övrigt ger lärarna ingen bild av hur de arbetar med strukturerade textsamtal. Lärarna ser det som ett utvecklingsområde att hitta en gemensam röd tråd i läsundervisningen, inte minst för att underlätta för nya lärare.

att sammanfatta det viktigaste i texten. "Reportern" handlar om att ställa frågor om texten, både det som är uttalat och det som är outtalat. "Konstnären" handlar om att lära sig skapa inre bilder utifrån texten.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att undervisningen vid Kvarnbergsskolan i ganska hög grad innebär att eleverna får lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap, både det uttalade och sådant som står mellan raderna.

Granskningen visar att eleverna får möta olika typer av texter i undervisningen i svenska och att de får lära sig olika lässtrategier kopplade till syftet med läsningen. Granskningen visar dock att det aktiva lärarstödet behöver utvecklas, till exempel genom att strukturerade textsamtal i högre grad används för att hjälpa eleverna till fördjupad läsförståelse.

2.2 Får eleverna lära sig skrivstrategier för att skapa olika typer av texter med anpassning utifrån deras typiska uppbyggnad och språkliga drag?

Här undersöks om eleverna får lära sig vad som är typiskt för olika texter, att skriva olika typer av producerande texter och om de får lära sig hur man bygger upp en text beroende på syfte och sammanhang. Vidare granskas också om eleverna får lära sig att bearbeta de texter de skriver.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att utveckla sitt skrivande.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsfulla individer och medborgare.¹¹

Enligt kursplanerna ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att formulera sig och kommunicera i tal och skrift samt anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang.

Forskning visar att elevernas skrivutveckling gynnas av att eleverna får skriva och kommunicera egna texter och av att de får undervisning om skrivande.¹²

Olika texter

Under genomförda intervjuer framkommer att eleverna på lektionerna i svenska får producera olika slags texter; inbjudan, berättelser, bokrecensioner, sagor, faktatexter, insändare (exempelvis om övergångsställen kring den egna skolan) och argumentationstexter. Elevernas svar i granskningens enkät visar att de på lektionerna i svenska framförallt brukar träna på att skriva berättande texter och faktatexter samt även webbtexter (bloggar, twitter, facebook).

¹¹ 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen.

¹² Skolinspektionens kunskapsöversikt inför projektet www.skolinspektionen.se

Eleverna och lärarna ger i intervjuerna exempel på hur lärarna arbetar för att skapa förståelse för vad som är typiskt för olika slags texter. Vidare berättar eleverna om vilka delar respektive texttyp bör innehålla och hur olika texter behöver vara skrivna. Så menar eleverna att en bra insändare måste ha bra rubrik, intressant inledning och *"bra argument"*. Redan i rubriken och framförallt i inledningen får läsaren, förklarar eleverna, en bra inblick i vad texten handlar om. Så är det exempelvis skillnad mellan en text som börjar med *"Det var en gång"* och *"Välkommen till motorgårdens bilparty"*.

Eleverna berättar att när man skriver en text är det viktigt att ha i åtanke vem som kan tänkas vara mottagare av texten. Två observerade lektioner handlar om skrivande. På den ena lektionen fick eleverna i uppgift att skriva en berättelse och på den andra började eleverna med att skriva en insändare och inom ramen för denna arbeta med argumenterande texter. Det fanns valmöjligheter för eleverna inom varje given skrivuppgift.

Skrivstrategier

De två observerade lektionerna, som båda ingår i en serie av lektioner, visar att lärare använder sig av olika metoder för att hjälpa eleverna att komma igång med sitt skrivande. Ingen text blev färdigskriven på den första lektionen utan eleverna skulle fortsätta med uppgiften, *"vi brukar skriva på flera lektioner och inte sluta mitt i"* som en elev uttrycker det. Det framkommer både under lektionsobservationer och under samtliga intervjuer att det är vanligt att läraren läser en snarlik text innan eleverna börjar skriva. Det är också vanligt att det står på tavlan vilka delar som ska vara med i den aktuella texttypen. Enligt eleverna brukar lärare också *"ge tips om vad man kan skriva om"*, fast läraren bestämt från början vilken slags text som eleverna ska skriva.

Av intervjuer med lärarna framgår att de arbetar med att ge eleverna mallar och strukturer som stöd för elevernas skrivande. Tankekartor används också. Eleverna får läsa texter för att få förebilder. Lärarna ger exempel på olika mottagare till elevtexterna men säger också att det ofta blir läraren som är mottagare. När en text är klar får eleverna återkoppling av läraren. Däremot framgår det inte hur lärarna gör för att hjälpa eleverna med bearbetning under skrivandet. Några lärare uttrycker dock att de samtalar mycket med eleverna om deras texter.

Under elevintervjuer framkommer att eleverna har begränsad erfarenhet av att på ett konstruktivt sätt läsa och bedöma varandras skrivarbeten och att muntligt delge sina synpunkter kring en kamrats text. Det förekommer att eleverna arbetar med kamratrespons i form av *"two stars and a wish"* men eleverna tycker överlag att det är svårt att ge varandra respons för *"man vill inte vara elak"*, som en elev beskriver. Lärarna berättar dock att de försöker förbereda eleverna för kamratrespons genom att tydligt strukturera det arbetet så att det i elevernas

kommentarer ska framgå vad som behöver utvecklas i texten. Eleverna uppskattar mer lärarens respons på sina skrivuppgifter och tycker överlag att lärarens kommentarer är användbara och leder till att de skriver bättre texter.

Inför en skrivövning, som går ut på att eleverna ska öva i att se struktur för berättande text, instruerar läraren eleverna i att bygga upp en text med hjälp av stödord utifrån givna frågeställningar. Därefter får eleverna i mindre grupper och i helklass genom strukturerade samtal diskutera sin plan för berättelse. Samma lektion inleds med att läraren själv berättar om en upplevelse och modellerar hur hon skulle ha byggt upp sin text.

Under en annan skrivövning, där eleverna ska skriva en insändare, visar läraren hur en insändare brukar vara strukturerad. Man tittar också på olika insändare. Lektionen ingår i en lektionsserie där eleverna får arbeta med insändare och argumenterande texter, i det här fallet med kopplingar till texter som eleverna kommit i kontakt med på SO-lektionerna. Lektionen var i hög grad inriktad på struktur snarare än innehåll, till exempel problematiserades inte frågan om vad som är ett bra argument. Syftet enligt läraren var dock att träna på att skriva *"en enkel insändare"*.

På frågan i granskningens enkät, vad eleverna brukar göra efter att ha skrivit en text i svenska, svarar alla elever¹³ vid Kvarnbergsskolan att läraren brukar läsa deras text och förklara vad som kan bli bättre. Det är dock något lägre andel av skolans elever som svarar att de brukar läsa varandras texter och ge förslag på hur texten kan bli bättre. Här finns det också ett mindre antal elever som svarar att det antingen *"stämmer ganska dåligt"* eller *"stämmer inte alls"*.

Ett återkommande tema vid intervjuer med såväl eleverna som lärarna är att skolans elever har begränsad tillgång till datorer. Även rektorn är införstådd med den upplevda problematiken men framhäver att det inte finns något tydligt samband mellan tillgång till datorer och eleverna läs- och skrivförmågor.

En del elever uttrycker ett starkt önskemål om att oftare får skriva på datorer när de arbetar med skrivuppgifter: *"Vi skriver alltid för hand, aldrig på dator"*, säger en elev. I en klass har skolan på försök införskaffat läsplattor för varje elev, sedan ska detta utvärderas som underlag för skolans IKT-strategi.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna vid Kvarnbergsskolan i ganska hög grad får lära sig skrivstrategier för att skapa olika typer av texter beroende på syfte och sammanhang.

¹³ Eleverna svarar *"stämmer helt och hållet"* eller *"stämmer ganska bra"*.

Granskningen visar att eleverna får ett aktivt lärarstöd med att utveckla sitt skrivande. Lärarna ger eleverna verktyg som hjälper dem att utveckla och bearbeta texterna som de skriver. Dock behöver lärarna träna eleverna i att samtala om egna och andras skrivna texter, i form av strukturerade textsamtal både under och efter skrivandet.

3. Utmanar och vidgar undervisningen elevernas intresse för läsning och skrivning?

Här undersöks om läraren följer upp hur varje elevs intresse för läsning och skrivning utvecklas och tillsammans med eleverna utvärderar undervisningen. Vidare om läraren utgår från detta för att säkerställa att läs- och skrivundervisningen inriktas mot en tydlig progression i varje elevs lärande. Här undersöks också om eleverna (i intervjuer och enkät) uppger att deras intresse för läsning och skrivning ökar.

Enligt kursplanerna ska undervisningen i svenska och svenska som andraspråk stimulera elevernas intresse för att skriva och läsa.

Skolverket visar i en rapport att de elever som tycker om att läsa har ett bättre läsprovresultat än elever som inte tycker om att läsa.¹⁴

Enkätsvaren visar att en högre andel elever vid Kvarnbergsskolan (80 %) än den totala andelen svarande (56 %) i granskningens enkät svarar positivt på frågan om deras lärare brukar fråga eleverna om vad de tycker om undervisningen i ämnet¹⁵. Samma fråga har också ställts vid elevintervjuerna där den positiva bilden från enkäten blir något nyanserad. Eleverna nämner exempelvis att det i princip bara vid utvecklingssamtal händer att läraren frågar eleverna vad de tycker om undervisningen. Enstaka elever berättar också att sådana inslag också kan förekomma efter att ett större temaarbete är avslutat. Vid ett par av de observerade lektionerna gör lärarna en utvärdering efter lektionerna och efterfrågar elevernas synpunkter kring såväl lektionens form som innehåll samt ställer frågor kring vad eleverna upplever att de lärt sig på lektionen.

I granskningens enkät svarar så gott som alla elever vid skolan (98 %) att det "stämmer helt och hållet" eller "stämmer ganska bra" att läraren i svenska "är bra på

¹⁴ Skolverket (2012). *PIRLS 2011 – Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*. Stockholm.

¹⁵ Det är exempelvis betydligt högre andel elever vid skolan som svarar att det "stämmer helt och hållet" (50 %) jämfört med hur övriga elever i granskningens enkät (17 %) på frågan om läraren frågar eleverna vad de tycker om undervisningen i ämnet.

att göra skolarbetet intressant". Eleverna vid skolan svarar också i stor utsträckning i enkäten att de får lagom svåra arbetsuppgifter, vilket också bekräftas i elevintervjuer.

Både eleverna och lärarna berättar i intervjuer, vilket också bekräftades under lektionsobservationerna, att det råder ett gott studieklimat i klasserna. Eleverna uppger också att det alltid är okej att ibland svara fel på lärarens fråga utan att känna oro för att någon elev eller lärare ska komma med en nedvärderande kommentar.

När frågan om hur eleverna får reda på hur de kan bli bättre på att läsa och skriva och vad de kan behöva utveckla utifrån en progressionstanke berättar en av eleverna att *"det vet man inte alltid"*. En annan elev resonerar på snarlikt sätt: *"Man vet inte direkt, man märker bara hur det går för en"*. Andra elever nämner de individuella utvecklingssamtalen där läraren kortfattat berör varje enskilt ämne och särskilt mycket tid för enbart ämnet svenska brukar det inte bli.

Eleverna i en intervjugrupp lyfter fram att de under föregående läsår ofta har vikarier och att detta inte fungerat bra. De anser att deras kunskapsutveckling inte är dokumenterad vilket, anser eleverna, delvis försvårar för deras nya lärare: *"Vår nya lärare håller på att lära känna oss"*, säger en elev. Det är en uppfattning som även deras nuvarande lärare i ämnet svenska instämmer i.

Såväl lärarna som rektorn menar att de har utarbetade metoder vid skolan för att följa varje elevs kunskapsutveckling i ämnet exempelvis genom elevernas vardagliga prestationer på lektionerna, utvecklingssamtal, screeningar i varje årskurs, klassgenomgångar varje termin, klassammanställningar fyra gånger per läsår, analys av nationella proven och enkäter. Enligt lärarna görs inte någon uppföljning på ett systematiskt sätt av hur elevernas intresse för läsning och skrivning utvecklas på individnivå.

Eleverna har överlag svårt att förhålla sig till frågan om undervisningen i ämnet svenska bidragit till att de blir mer intresserade av att läsa och skriva; i enkätsvaren är eleverna positiva och i intervjuerna svarar en del elever *"ja"* medan andra svarar med ett *"nej"*. Eleverna menar att de är vana läsare sedan tidigare och att det är svårt att precisera hur just svenskundervisningen bidragit till detta. Det finns även elever som i intervjuer uppger att deras intresse för att läsa och skriva inte ökar som ett resultat av undervisningen i svenska.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att läs- och skrivundervisningen vid Kvarnbergsskolan i ganska låg grad utmanar och vidgar elevernas intresse för läsning och skrivning.

Granskningen visar att lärarna följer upp elevernas arbete och kunskapsutveckling. Dock saknar lärarna former för uppföljning av hur varje elevs intresse

för läsning och skrivning utvecklas och saknar därmed en bild av hur undervisningen bidrar till detta. Lärarna behöver således utveckla former för kontinuerlig uppföljning av varje elevs intresse för läsning och skrivning eftersom elevers intresse är en viktig förutsättning för en god läs- och skrivutveckling. Dessutom behöver lärarna, som en del av utvecklingen av undervisningen, i större utsträckning engagera eleverna i utvärderingen av läs- och skrivundervisningen.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att granska om eleverna får en undervisning inom ämnena svenska/svenska som andraspråk som engagerar, motiverar och vidgar deras intresse för läsning och skrivning samt utvecklar deras läs- och skrivstrategier, så att tilltron till och utvecklingen av den egna språkliga och kommunikativa förmågan stärks. Projektets övergripande frågeställningar är:

- Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?
- Får eleverna ett aktivt stöd i läs- och skrivundervisningen?

Metod och material

Granskningen av undervisningen i svenska i årskurserna 4-6 innebär att inspektörerna samlar in skriftlig dokumentation samt besöker skolorna, observerar undervisningen, intervjuar lärare, rektor och elever. Skolinspektionen har också genomfört en elevenkät vid samtliga skolor som ingår i granskningen.

All information analyseras sedan för varje enskild skola och sammanställs och redovisas i ett beslut för skolan och i denna rapport.